

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

Özet

ABD, 11 Eylül terör saldırılarından sonra, ulusal güvenlik kurumlarının transformasyonunu ve yeniden yapılandırılmasını gerçekleştirme ve ulusal güvenlik politikalarını yeniden şekillendirme çabalarına hız vermiştir. Bu kapsamda terörizm ve kitle imha silâhlarının gelişimini engellemek ve kontrol altına almak için Başkan BUSH tarafından gündeme getirilip uygulama sahasına konulan ve “BUSH DOKTRİNİ” olarak adlandırılan yeni bir güvenlik modeli oluşturulmuştur. “Önceden hareket etme/ön alma” felsefesini esas alan bu doktrinin, Türkiye'nin güvenlik politikalarına etkileri gündeme gelmiştir. Özellikle Türkiye'nin güvenliğinin hassas noktaları olan PKK/KONGRA-GEL terör örgütü, Boğazların güvenliği, Ege'deki hak ve menfaatlerimizin korunması ve Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin izleyeceği politikalarda değişme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Özellikle “BUSH DOKTRİNİ”nden etkilenip güvenlik politikalarını yeniden şekillendiren ABD'nin, önümüzdeki 15-20 yıl süresince izleyebileceği güvenlik politikalarının iyice analiz edilerek, kendi politikalarımız için bir vizyon belirleme ihtiyacı doğmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik, Yol Haritası, Bush Doktrini, Önleyici Müdahale, Ulusal Çıkar

Abstract:

After 9/11, USA expedited the transformation and reorganization of its national security institutions and policies. In this context, a new concept was formed and applied by president Bush to prevent terrorism and to take control of weapons of mass destruction. This new model of security is called “BUSH DOCTRINE”. This new model is based on acting pre-emptively and it also affects Turkey's national security. In the light of this doctrine, the need to revise Turkey's policies on some sensitive security issues like Cyprus debate, terrorist activities of PKK/KONGRAGEL, security of Straits, protection of rights and interests in The Aegean Sea has emerged. Turkey needs to form a new vision for its future security policies by analysing the Bush Doctrine and its impact on USA policies.

Key Words: National Security, Road Map, Bush Doctrine, Preemptive Intervention, National Intervention

1. Giriş

* Hv.Plt.Yzb.Nihat BİLİCAN, Hava Harp Akademisi 2'nci sınıf öğrencisi.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

Güvenlik kavramı, tehdit ve risk algılamaları ile sürekli değişikliğe uğrayan bir kavramdır. Terörizm ve kitle imha silâhları geliştirilip yaygınlaştıkça, tehdit ve risk algılamaları da değişmektedir. Bu çerçevede, "düşük yoğunluklu savaş" ve "asimetrik tehdit" gibi kavramlar yeni güvenlik anlayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu kavramların ortaya çıkışı ile birlikte ABD savunma politikasında köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. Bunun nedeni, küresel terörizm ve kitle imha silâhlarının yaygınlaşmasıyla oluşan iki yeni güvenlik tehdididir.

11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a düzenlenen saldırılar çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine neden olmuştur. ABD'yi savunmaktan sorumlu kurumlar bu saldırıyı, uluslar arası güvenliği tehdit eden unsurlarla baş edebilmek için gerekli stratejiler üretmek maksadıyla bir dönüm noktası olarak algılamışlardır.

11 Eylül saldırıları, küresel terör tehdidinin görülebilmesi açısından katalizör görevini görmüştür. Bu gelişmelere bağlı olarak, ABD, yeni "Önleyici Güvenlik" algılamasına odaklanmıştır.

ABD Savunma Bakanlığı, bu gelişmelerin ışığında, savunma kurumlarının transformasyonunu amaçlayan altı aşamalı bir stratejiyi uygulama kararı almıştır.¹ Bunlar;

a. ABD'nin ve Sorumluluk Sahasındaki Bölgelerin Korunması :

ABD'de 2002 yılında ABD Kuzey Komutanlığı (NORTHCOM) kurulmuştur. Bu Komutanlığın amacı, belirlenmiş sorumluluk sahası dâhilinde ABD'nin topraklarını ve çıkarlarını hedefleyen tehdit ve saldırıları caydırmak, önlemek ve ortadan kaldırmaktır. Komutanlığın sorumluluk sahası ise; Amerika kıtasındaki ABD toprakları, Alaska, Kanada, Meksika etrafındaki ve bu bölgeleri içine alan hava sahasını ve denizleri ile bunları çevreleyen yaklaşık 500 deniz millik bölgeyi kapsamaktadır.

b. Uzak Tehditler İçin Kuvvet Tahsisi ve Bunları Desteklemek :

Uzaktaki tehditler kapsamında İran Körfezi ve Kuzeydoğu Asya gibi bölgelere geçmiş yıllarda ağırlık verilmiştir. Bu iki bölge, plânlamacıların en fazla ilgilendiği bölgeler olarak önemini sürdürürken, uzaktaki muharebe sahaları için kuvvetlerin tasarlanması ve uzak mesafelerdeki kuvvetlerin kapasiteleri konularına da önem vermeye başlanmıştır. Ayrıca, yurt dışındaki kuvvetlerin takviyesi de plânlanmıştır. Bu durum, ABD'nin deniz aşırı bölgelerdeki üslerine kuvvetlerin önceden konuşlandırılmasına daha fazla önem verilmesine ve deniz kuvvetlerine ait gemilerin asil limanlarından başka yerlerde kalış sürelerinin uzamasına neden olmuştur.

c. Düşmanların Beslendiği Kaynakları Belirlemek :

11 Eylül öncesinde ABD, teröristlere ev sahipliği yapan hükümetlere ve rejimlere karşı nispeten hoşgörülü davranmıştır. Dışişleri Bakanlığı her yıl terörist faaliyetlerle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantısı bulunan ülkelerin listesini yayımlamaktadır. Ancak teröristlere ev sahipliği yapan ülkelerin ve rejimlerin görüşlerinin aslında teröristlerle aynı olduğunu açıkça ortaya koyacak, ABD'ye ait belirli bir politika söz konusu değildi. ABD, son dönemdeki olaylardan sonra bu politikasından vazgeçmiştir. Afganistan'daki faaliyetler ABD'nin bu konudaki ciddiyetinin en somut göstergesidir.

¹ Prof. Dr. Jack KANGAS, "Yeni Güvenlik Sorunlarına İlişkin ABD Bakış ve Politikaları" sempozyumu, 13 Mart 2003, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

ç. Bilgi Sistemlerinin Korunması :

Bilgi çağında, savunma plânlamacılarının iletişim şebekelerinin bütünlüğünün korunmasına her geçen gün daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Analistlerin ifade ettiği gibi bu ağın genişlemesi, gücün terörist örgütler gibi devlet dışı unsurlara da ulaşması demektir. Terörün şebeke hâline gelmesi, siber savaşlar ve network savaşları; teröristlerin ve asimetrik bir savaşta yer almak zorunda olanların ulaşabileceği araçların etkili bir özelliği olabilmektedir. Siber terörizm, Amerikalı savunma plânlamacıları için gittikçe büyüyen bir tehdittir ve savunma alt yapısının çeşitli vasıtalarla sağlamlştırılması da dâhil bu tehditlerle başa çıkabilmek için gerekli girişimlerde bulunmaktadır.

d. Etkin Müşterek Operasyonlar İçin Bilgi Teknolojisinin Kullanılması :

Bu alandaki en son yenilik, ağ (network) merkezli harp (network-centric warfare (NCW)) konseptinin geliştirilmesidir. Bu konsept kısaca, dağınık kuvvetleri birbirleriyle iletişim hâlinde tutabilmek için ABD askerî komutanlıklarının bilgi teknolojilerinin avantajlarını kullanmaları gerektiği esasına dayanmaktadır. Günümüzde güç kaynağı bilgi, iletişim ve sür'attir. Ağ merkezli harpte hedef, muharebe sahasının ortak bir resmini alabilmek için bilgiyi koordine etmektir. Alıcılar, bilgisayar kabloları ve farklı iletişim sistemleri arasındaki bilgi akışı, ağ merkezli harp modelinin kullanılmasıyla koordine edilir. Pek çok analist, ABD'nin Afganistan'daki askerî harekâtının özellikle nokta hedeflerin vurulması ve sür'at konusunda başarısının, ağ merkezli harbin yararlarını kanıtladığı inancındadır. Ağ merkezli harp, ortaya çıkan tehditlerle mücadelede komuta merkezlerine çok daha büyük bir sür'at sağlamaktadır. Bunu korumak oldukça pahalı ve zor bir olgudur.

e. Uzaya Engelsiz Çıkışın Sağlanması ve Uzayla İlgili İmkân ve Kabiliyetlerin Korunması :

Transformasyon süreci, ABD'ye ait balistik füze savunma imkân ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve sonrasında intikaliyle ilgili önemli bir hedeftir. ABD, füze savunma plânlamasının koruma ve gözetleme için kullanıldığı günlerinden bu yana çok yol kat etmiştir. Ucuz bir balistik füze savunması imkân ve kabiliyetinin sahip olduğu pek çok teknik kısıtlama ortadan kaldırılmaktadır. İlk intikallerin önümüzdeki birkaç yıl içerisinde gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Başkan Bush, 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Anlaşmasından ayrılmaya karar vermiştir. Böylece bu tür imkân ve kabiliyetlerin intikali konusundaki yasal engeller de ortadan kalkmıştır.

Yukarıda belirlenen stratejilere ilâve olarak dile getirilen ikinci nokta, Savunma Bakanlığının kuvvet kullanımının zamanlamasına ilişkin görüşleridir. ABD Savunma Bakanlığı "ABD'yi savunmak, önlemeyi ve bazen de herkesten önce hareket etmeyi gerektirir. Terörizmden ve ortaya çıkmakta olan diğer tehditlerden korunmak, düşmanla savaşmamızı gerektirir. En iyi ve bazı durumlarda da tek savunma yöntemi iyi bir taarruzdur." Görüşünü benimsemiştir. ABD'nin hedef belirleme felsefesi radikal, yeni bir eğilim olarak yorumlanmaktadır. Bu yorumun anlamı; ABD'nin, teröristlerle ilgili herhangi bir "serseri ülkeyi" önceden davranarak vurmayı amaçlayan bir politikayı izlemeye başlayacak olmasıdır. Önceden hareket etmek konusunda genel olarak üzerinde durulan nokta, tahrip edici başka bir saldırı ihtimaliyle karşı karşıya kalındığında, ABD'nin hareketsiz bir şekilde oturmayacağını vurgulamaktır. Önceden hareket etmeye verilen önem, aynı zamanda caydırıcılık politikasının her durumda işe yaramasının beklenmemesi gerektiğini de dikkate alır. Yapılan açıklamalar ve oluşturulan stratejiler analiz edildiğinde uygulamaya geçirilmesi plânlanan politikanın temelinde "Bush Doktrini" yatmaktadır.

2. “Bush Doktrini” Nedir?

“Bush Doktrini” olarak anılan yeni güvenlik anlayışının temellerini, ikiz kulelerin vurulması ertesinde 14 Eylül 2001’de Başkan Bush’un The National Cathedral’da yaptığı konuşmada² bulmak mümkündür. Anılan konuşmada “ABD, küresel uzantıları olan teröristlere karşı savaş yaptığı” ve bu savaşta “düşmanın, masum kişilere karşı yürütülen önceden tasarlanmış siyasî amaçlı şiddet anlamında, terörizm” olduğu belirtildikten sonra, teröristler ve bilerek bunları barındıranlar veya yardım edenler arasında bir ayırım yapılmayacağı ve bunlar arasından da özellikle kitle imha silâhlarını edinmeye veya kullanmaya çalışanların hedef alınacağı; ABD vatandaşlarının çıkarlarını, nerede olursa olsun korumak için “tehdidin ABD sınırlarına ulaşmadan teşhis ve imha” yoluna gidileceği ve bu konuda “gerekli olduğunda tek başına hareket etmekte” tereddüt etmeksizin “kendini koruma hakkını kullanarak, teröristlere karşı önceden davranıp (by acting preemptively)” ülke ve halka zarar vermelerinin önleneceği açıklanmıştır.

Bush Yönetimi sırasında gündeme gelen bu konsept, o dönem ABD’nin içinde bulunduğu ekonomik güçlükler sebebiyle büyük strateji olarak ortaya çıkamamıştır. 1994 Temmuz’unda, Clinton Yönetimi göreve geldikten yaklaşık bir buçuk yıl sonra, yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi yayımlandı. Clinton Yönetimi’nin geliştirdiği strateji de bir önceki gibi askerî yönden güçlenmeyi, “barış kuşağı” olarak anılan serbest pazar demokratileri ile ittifaklar kurup geliştirmeyi hedeflemektedir. Clinton Yönetimi’nin hazırlanmış olduğu yeni strateji, dünyanın kritik bölgelerindeki bölgesel tehditleri vurgulamaktadır. Fakat ortaya çıkan bu yeni durum bu stratejinin uygulanmasına fırsat vermemiştir. Bu yeni durum yeni duruşlar yaratmıştır. ABD yeni duruma adapte olmakta gecikmemiştir. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından, 30 Eylül 2001’de yayımlanan üç aylık Savunma Gözden Geçirme Raporuna (Quadrennial Defense Review Report-QDR 2001) göre ABD menfaatlerinin korunması dört kritik hedefin elde edilmesine bağlanmaktadır. Yeni stratejinin 11 Eylül’den sonraki on dokuz gün içinde oluşturulduğunu düşünmek elbette yanıltıcı olur, fakat bu süre içinde eklenen hususlar olduğu muhakkaktır. Yeni stratejinin dört hedefi kısaca şöyledir:

- a. Dost ve müttefikleri, ABD’nin kararlılığı ve güvenlik kontratlarını yerine getirme kapasitesi konusunda inandırmak,
- b. Düşmanları, ABD ya da dost ve müttefiklerinin çıkarlarına tehdit teşkil edebilecek programlar takip etmektен ve hareketlerde bulunmaktan caydırmak,
- c. Saldırgan tutum sergilemesi hâlinde, düşmanın askerî kapasitesi ve bunu destekleyen alt yapısı üzerinde, yıkıcı cezalandırmalar uygulamak ve ABD’nin düşman saldırılarına şiddetle karşılık verme kapasitesini öne çıkararak, düşmanı saldırgan ve zorlayıcı tutumundan caydırmak,
- ç. Caydırıcılığın etkili olmadığı durumda, herhangi bir düşmanı kararlılıkla yenilgiye uğratmak.

Bu yeni stratejinin esas hedefi; savunma plânlamasının temelini, Soğuk Savaş dönemindeki gibi “tehdit temelli” bir modelden farklı olarak, “imkân ve kabiliyetler” ya da “askerî yetenekler” esaslı bir temele oturtmaktır. İmkân ve kabiliyetler esaslı bu model, özel olarak, düşmanın kim olacağı ya da bir çatışmanın nerede

² The National Security Strategy of the United States of America, September 2002, s. 5.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

olabileceğinden çok, düşmanın nasıl savaşılabileceği (hangi imkân ve kabiliyetlerle karşımıza çıkabileceği) ile ilgilidir.

Bu yeni model, uzak savaş alanlarında, büyük çaplı konvansiyonel çatışmalar için plânlama yapmanın artık yeterli olmadığından hareketle, amaçlarına ulaşmak üzere sürpriz, aldatma ve asimetrik savaş teknikleri kullanan düşmanları caydırmak ve yenilgiye uğratmak için ihtiyaç duyulan imkân ve kabiliyetlerin tanımlanmasına dayanır. Bu imkân ve kabiliyetleri plânlama sürecine uyarlamak, ana sahalardaki askerî avantajları devam ettirirken, düşmana asimetrik etki yapabilecek yeni askerî avantaj ve imkân ve kabiliyetler geliştirmeyi ve ayrıca, sahip olunan eski askerî kabiliyetlerin de yeni şartlara uyarlanmasını gerektirir. Özetle, yeni yaklaşım, ABD'nin asimetrik avantajlarını geleceğe taşımak için Amerikan kuvvetlerinin imkânlarının, kabiliyetlerinin ve kurumlarının dönüşümünü gerektirir. Tüm bunlar etkili diplomasi, güçlü ekonomi, dikkatli ve hazır bir silâhlı kuvvet (savunma) gerektirmektedir.

3. Türkiye'nin Güvenlik Politikaları

Türkiye'nin güvenlik algılaması iki boyutta değerlendirilebilir. Bunlar, iç güvenlik ve uluslar arası güveniktir. İç güvenlik ve uluslar arası güvenlik, gerek savaş bölgelerinde gerekse düşük yoğunluklu çatışma alanlarında yıllardır alışlagelmiş bir sorun olan iç güvenlik kaygılarının, bugün artık ABD ve Avrupa'nın gündemine de ciddî anlamda oturacağı değerlendirilmektedir. Son olayların iç güvenlik ve terörizmle ilgili ortaya koyduğu diğer bir boyut da kitle imha silâhları ile ilgili değerlendirmelerin yeniden gündeme gelmesidir.

Güvenlik algılamasının uluslar arası boyutu dış politikada ikincil plâna atılan bir faktörün yeniden ön plâna çıkması anlamına gelmektedir. Bazı yaklaşımlara göre soğuk savaş döneminde güvenlik yoktu, ama istikrar vardı. 1990'larda ise güvenlik vardı, fakat bu sefer de istikrar yoktu. Bu denklem 11 Eylül 2001'den sonra "güvenlik yok, istikrar da yok" durumuna geldi. Özellikle, yeni dönemin güvensizlik ortamını yaratan faktörlerin istikrarsızlık bölgelerinden türediği ve daha önce istikrarsız bölgeler ile sınırlı kalan güvensizlik sorununun artık terörizm yoluyla tüm dünyaya yayıldığı olgusu, bu konudaki algılamaları değiştirmek için önemli bir alt yapı hazırlamıştır.

Günümüzde Avrupa Güvenlik Politikası, "sınırların korunmasına dayalı savunma" anlayışını terk ederek "sınırların ötesindeki menfaatlerin korunması, olumsuz gelişmelere imkân vermeden yerinde çözümleme" ilkesine dayalı "stratejik güvenlik" kavramına yönelmiştir. Bu kavram ABD'nin yapmak isteyip de yapamadığı bazı uygulamalar için son derece uygun bir ortam yaratmıştır.³ ABD'nin "önleyici müdahale" doktrinini uygulayabileceği ve bu konuda geleceğe yönelik plânlara ürettiği bölgelerin önemli bir kısmı, Türkiye'nin yakın çevresi ve çıkar çevresi ile ilgili olduğundan ABD'nin kendi menfaatleri paralelinde atacağı adımlar, Türkiye'yi siyasi ve ekonomik açıdan etkileyecektir. Bu nedenle, süreç, radikal akımlar ve etnik bölücülüğe bağlı olarak, Türkiye'nin güvenliğini ve güvenlik anlayışını derinden etkileyecek bir potansiyel taşımaktadır.

Türkiye'nin millî güvenlik politikasının temel esasları; her türlü uluslar arası gerginliğin azaltılmasına ve adil ve kalıcı bir barışın sağlanmasına azami katkıda bulunmak, krizleri / çatışmaları önleyici ve gerginlikleri azaltıcı gerekli tüm tedbirleri

³ Serhat Erkmen, "11 Eylül 2001: Terörizmin Yeni Miladı", *Stratejik Analiz*, ASAM Yay., Ankara, Ekim 2001, cilt 2, sayı 8, s.13-16.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

almak, kolektif savunma sistemlerinde aktif olarak yer almak ve kendisine verilecek sorumlulukları yerine getirmek, Avrupa güvenlik yapılanmasının içinde yer almak ve Avrupa'da güvenlik ve istikrara katkıda bulunmaktır. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla şekillendirilen Türkiye'nin millî güvenlik politikasını yönlendiren temel ilke, Atatürk'ün "yurtta barış dünyada barış" ilkesidir.

4. Bush Doktrininin Türkiye'ye Etkileri

Bush Doktrini'nin gelecekteki ortak güvenlik sisteminin biçimlendirilmesindeki etkisi ne olursa olsun, bu sistemin işlememesi üzerine kuvvet kullanma yasağı ve istisnaları üzerinde doktrinde açılmış bulunan tartışmalara ivme kazandıracığı açıktır. Bu doktrin, özellikle meşru müdafaa hakkının kapsamıyla ilgili üç temel noktada da, göz ardı edilemeyecek bir milletler arası uygulama değerini taşır. Bu temel noktalar şunlardır : "*Silâhli saldırı*" nedir?, "*Vukuu bulması*" gerekli midir? "*Hangi hak ve çıkarları hedef alan saldırı*" bu hakkı kazandırır?

Meşru müdafaa hakkının bu noktalarda geniş yorumu, Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu bazı sorunlara –PKK/KONGRA-GEL terörü, Boğazlarda terör, Ege'de hak ve çıkarlarımızın korunması, Kıbrıs'la ilgili garanti ilişkisinin meşruiyeti gibi– hukuk içinde çözüm aranırken, lehimize olan sonuçlara götürebileceği değerlendirilmiştir.⁴ Bu değerlendirme, Bush Doktrini ışığında aşağıda belirtilen başlıklar altında incelenmiştir.

a. PKK / KONGRA-GEL Terörü :

Sözde su sorununda koz olarak kullanmak amacıyla, 1979'dan itibaren kontrolü altındaki Bekaa vadisinde PKK terör örgütünün yerleşmesine, eğitim görmesine, teşkilatlanmasına izin veren; para, silâh ve idarî yardımlar yapan Suriye'nin eylemlerinin, BM Şartı'nın 2'nci maddesi 4'üncü fıkrasında yasaklanan "*dolaylı kuvvet kullanma*" kalıbına uyan bir hukuka aykırılık olduğu yönünde iddialar mevcuttur. *Bush Doktrini* altında, teröristlerin kitle imha silâhlarını ele geçirdikleri veya geçirecekleri varsayımı ile bunları barındıran devlet ülkesinde meşru müdafaa esasına dayalı bir askerî harekât haklı görülebilecektir. Ancak, bu tür bir yorumu resmen benimsemeden önce, aleyhimize kullanılıp kullanılmayacağı da hesaplânmalıdır. Bu noktada Rusya Federasyonu'nun Çeçen dernekleriyle ilgili yakıştırmaları dikkatle izlenmelidir. Tek başına dernek kurma, ülke bütünlüğünü hedef alan kuvvet kullanma eylemlerine hazırlık ve bunların teşkilatlanmasını gerçekleştiriyorsa, yasağın kapsamına girmez. Başkan Bush, doktrininin kötüye kullanmalara yol açabileceğinden kaygı duymuştur. 01 Haziran 2002'de West-Point'te yaptığı konuşmada, şu noktanın altını çizme gereğini duymuştur. "*ABD, bütün durumlarda ortaya çıkmakta olan tehditleri önlemek için kuvvet kullanmayacaktır, milletler de önlemeyi saldırı için bir bahane olarak kullanmamalıdır.*"⁵

Irak'ın kuzeyinden kaynaklanan terör eylemlerine karşı Irak ülkesinde yürütülen askerî harekâtlarda Türkiye, meşru müdafaa esasına dayanması gerekmektedir. Hukukta meşru müdafaa, devletler arasındaki ilişkilerde söz konusu olabilecek bir hak olduğu için, PKK terör örgütü ile mücadeleyi meşru müdafaa kalıbına sokmak, PKK terör örgütüne milletler arası hukuk kişiliği tanıma anlamına

⁴ Prof. Dr. Sevin TOLUNER, "Yeni Güvenlik Sorunlarına İlişkin ABD Bakış ve Politikaları" sempozyumu, 13 Mart 2003, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.

⁵ The National Strategy of the United States of America, September 2002.S.15

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

gelebilecektir. Saddam hükümetine karşı bir meşru müdafaa durumunun varlığı söz konusu edilemezdi. Çünkü ülkesel egemenliğin bir işlevi olarak doğan, ülkedeki faaliyetlerin bir başka devlet veya o devlet ülkesindeki kişilere zarar vermemesi için gerekeni yapma yükümlülüğü, hukuki dayanaktan yoksun kalmıştı. Türkiye'nin, Irak'ın kuzeyindeki "otorite boşluğu" nedeniyle oluşan ülke güvenliği ve bütünlüğüne karşı faaliyetleri durdurma amacıyla askerî harekât düzenlenmesi gereği yolundaki tezi, şu anda yerleşik yetki kurallarına uygundur. Ülkede başka devletlere zarar veren faaliyetlerden sorumlu tutulabilecek bir otorite yoksa, tıpkı hiçbir devletin egemenliğine tâbi olmayan yerlerde kişisel egemenlik ilkesinin geçerli olması gibi⁶ zarar verici faaliyetleri, zarar gören devlet kendi çabasıyla durdurabilir.

b. Türk Boğazlarında Terör :

Tehlikeli madde taşıyan gemilerin Türk Boğazlarından geçişinin kıyı güvenliğimiz açısından yarattığı riskler ortadadır. Bu özel yük taşıyan gemilerin yanında bir de yolcu gemilerinin terörist amaçlarda kullanılması ihtimali, hukuki açıdan da çözüm önerilerini güçleştirmektedir. Bu konuyla ilgili olarak 1936 tarihli *Montreux Sözleşmesi* uyarınca boğazlardan geçen gemiler üzerinde zabıta ve yargı yetkisini kullanma hakkı vardır. 1994 ve bugün 1998 tarihli *Türk Boğazları Deniz Trafik Tüzüğü*'nün hukuki esası, bu yetkidir. Tehlikeli olduğu gerekçesiyle bu tür gemilerin geçişinin yasaklanması yoluna gidilmesi, geçişin "zararsız" olmasını şart koşan ve fakat bunu geçen geminin *kara sularından geçerken* kıyı devletinin "barışına, düzenine, güvenliğine halel getirecek" bir eylemin yapılması olarak tanımlayan günümüz hukukunda, bu tür tehlikeli madde taşıyan gemilerin, yasaklanmış bir eylem yapmaksızın sadece geçişinin zararlı olduğu ve bu nedenle yasaklanabileceğini ileri sürmek bu antlaşmalar çerçevesinde güçtür. Boğazlardan geçen gemiler üzerindeki yetkilerin kullanılması sürecinde "iyi niyet" ve "makuliyet" sınırının aşılmasına ve Montreux Sözleşmesi hükümlerinin doğru ve eksiksiz okunmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca "Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyari kalır" yolundaki 2'nci madde hükmünün, 11 Eylül ertesinde "savaş" kavramına verilen anlamdan yola çıkarak, Türkiye'nin kendisini pek yakın bir savaş tehlikesi tehdidine maruz saydığı durum düzenleyen 6'ncı maddeyi devreye sokup, Boğazlardan geçişin Türk makamları tarafından gösterilen yoldan yapılması, gemilerin Boğazlara gündüz girmeleri gibi ücrete tâbi olmamak koşuluyla kılavuz almayı zorunlu kılabilceği ileri sürülebilecektir.

c. Ege Denzinde Haklarımızın Korunmasında Önleyici Meşru Müdafaa :

Devletin ülke bütünlüğü ve siyasî bağımsızlığına ve bunun simgesi durumundaki askerî gemi ve uçaklarına yapılan saldırı veya tehdidinin meşru müdafaa hakkının doğumuna yol açacağı kabul edilmektedir. Ülke dışındaki vatandaşlarının canına karşı veya bir hakkın (balıkçılık hakları, geçiş hakkı gibi) ülke dışında kullanımının kuvvet kullanılarak engellenmesi durumunda da bu hakkın doğacağı doktrin ve içtihatla kabul edilmiştir.

Bu konunun Ege'de haklarımızın korunması açısından önemi şuradadır: Ege sorunları arasında en hayati olanın kara sularının genişletilmesi olduğu ve bunun niçin hayati olduğunu, burada yeniden açıklamaya gerek yoktur. Türkiye, azami 12 mil genişlikte kara suları saptama hakkını her devlete tanıyan 1982 tarihli Konvansiyonun 3'üncü maddesine itiraz etmiş ve antlaşmayı imzalamamıştır. Yunanistan, bu kuralın örf ve adet kuralı niteliğini kazandığını ileri sürerek, Ege'de uygulanmasını sağlayacak

⁶ Sevin TOLUNER, *Milletler arası Hukuk Dersleri*, 1989, S.1-5, 8-10.

PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ

millî düzenlemeleri yapmış ve fakat henüz uygulamaya geçmemiştir. Türkiye, kuralın oluşumu aşamasından itibaren açıkça ve tutarlı biçimde itiraz eden devlet konumunda olması nedeniyle, bu genişliğin Ege'de kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini iddia etmektedir. Yunanistan kuvvet kullanarak veya tehdidini sergileyerek Türk gemilerine karşı mevzuatını uygulama yoluna giderse, geniş yorum altında, açık denizde (6 milin ötesi bizim için açık deniz statüsünü korumuş olacaktır) ulaştırma ve uçma haklarının kullanılmasını sağlama amacıyla ve bu ölçüde meşru müdafaa esası altında kuvvet kullanabilecektir.⁷

ç. Türkiye'nin, Kıbrıs'ın Hukuki Statüsüne Saygı Gösterilmesini İsteme Hakkı :

Kıbrıs sorunu, özü itibariyle, Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan'da kurulan siyasi-askeri dengenin korunması sorunudur. Bu terazinin bir kefesinde, Kıbrıs'ta Türk-Yunan dengesinin korunmasını amaçlayan bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığını sürdürmesi vardır. Bu yükümlülüğün içeriği "*ne olursa olsun herhangi bir devlet ile, tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi veya ekonomik birliğe katılmama*" ifadesi yer almaktadır. İkinci kefesinde ise, Türk toplumuna devlet idaresinde eşit ortaklık statüsü sağlayan, kaynağını *Zürich-Londra Anlaşmalarından* alan ve 1960 *Garanti Antlaşması* vardır. Bunlara ilâve olarak *Anayasanın Temel Maddeleri* vardır ki, bu temel maddeler arasında Başkan ve Türk toplumunun temsilcisi konumundaki Başkan Yardımcısına tanınan, dışişleri, savunma ve güvenlik konuları yer alır. Dışişleri konuları arasında sadece "*Yunanistan ve Türkiye'nin birlikte katıldıkları milletler arası teşkilâtlara ve ittifak paktlarına Kıbrıs Cumhuriyeti'nin katılması*" vetoya tâbi işlerin dışına çıkarılmıştır. Ayrıca, yine Türkiye veya Yunanistan'ın Kıbrıs'ta birbiri karşısında daha elverişli bir durum kazanmaması için, "*niteliği ne olursa olsun bütün anlaşmalar bakımından*" üç garanti eden devlete ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bir yükümlülük olarak yüklenmiştir.

Türkiye'nin, Kıbrıs'ta belirli bir statünün varlığını sürdürmesini talep etme hakkına dayanılarak, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtındaki gibi bu statünün kuvvet kullanılarak değiştirilmesi girişimleri karşısında BM'nin 51'inci maddede saklı tutulan meşru müdafaa hakkını ileri sürerek kuvvete başvurabileceği ve bunun *BM Şartında* yasaklanmamış olduğudur. Yalnız 1963'ten sonra Rum toplumunca Kıbrıs'ta sergilenmiş olan "*hakların kuvvet kullanılarak gasp edilmesi durumu*"nda değil, adı konmamış "*çıkarların*" zarar görmesi "*ihhtimali*"ne karşı "*süresiz*" bir meşru müdafaa durumunun varlığını savunmakta olan *Bush doktrini* ile karşılaştırıldığında, bu tez, kuşkusuz var olan hukuk çerçevesinde bile doğrulanabilecek bir yorum olma özelliğini kazanmıştır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye, sürekli barıştan yana ve genişlemeci olmayan bir politika uygulamasına rağmen güvenlikle ilgili sorunlar ile karşılaşmaktadır. Çünkü küresel güç konumundaki ABD'nin güvenlik politikalarındaki meydana gelen değişiklikler, diğer ülkelerin güvenlik politikalarının değişmesinde ve etkilenmesinde en önemli faktördür.

Görülen odur ki; ABD, çıkarlarını korumak için, Türkiye'nin gerek çevresel gerekse bölgesel girişimlerini kuvvetle desteklemesini gerekliliğinin farkındadır. ABD ve Türkiye'nin Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar, Akdeniz, Asya içlerinde ve Avrupa'da

⁷ Sevin TOLUNER, "AET'nin Gümrük Sınırları ve Ege Sorunu", *Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, 2000, S.1, 25-26. Milletler arası Hukuk Dersleri 1989, S.98-109.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

birbirini tamamlayan çıkarları vardır. Türkiye'nin AB ve diğer Avrupa organizasyonlarına üyeliği, ABD'ye dolaylı olarak Avrupa'nın bu önemli organizasyonlarını etkileme olanağını verecektir. Türkiye'nin yakın bir müttefik olarak Avrupa masasında oturması, ABD'ye tek başına elde edemeyeceği bir etkinlik ve AB işlerine karışma olanağı verebilecektir. Buna ek olarak, ABD ve Türkiye'nin Kafkaslar'da, Orta Asya'da ve Ortadoğu'da da ortak çıkarları vardır. Türkiye, Avrupa'ya yönelik hedeflerinin desteklenmesine karşılık ABD ile bu bölgelerde stratejik iş birliğinde bulunabilme ve etkinlik gösterebilme özelliğine sahiptir. Uyanan ve Batıya entegre olmak isteyen bu zengin coğrafyaya, Batının ilgisiz ve tepkisiz kalması beklenmeyeceğinden ABD'nin Türkiye'deki askerî varlığını sürdürmek isteyeceği de beklenmektedir. Türkiye'nin bu konuda ön alma veya öngörüle bulunma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Uluslar arası terörle mücadele, bölgesel krizlere müdahale ve bölgemizdeki istikrarın kuvvetlendirilmesi kapsamında iki devlet arasında istihbarat başta olmak üzere geniş iş birliği olanakları bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da ortak hedefler belirlenmesi gerekmektedir. Bu hedefler belirlenirken reaktif tutum yerine proaktif bir tutum sergilemek şüphesiz ülke menfaatlerine fayda sağlayacaktır.

ABD; Türkiye'de askerî varlığını sürdürmeye devam ederken, iki ülke askerî ilişkileri de şüphesiz gelişmektedir. Soğuk Savaş koşulları altında ilişkilerimizin savunma yönünün daha fazla geliştiği görülmektedir. Bu bakımdan güvenlikle ilgili ilişkiler önemini korumaya devam ederken, diğer alanlarda da (özellikle siyasî ve ekonomik/teknolojik) ilişkilerin geliştirilmesi için yeni adımların atma çabaları devam etmektedir. Bu yeni ilişkiler düzenine, derinleştirilmiş ortaklık (enhanced partnership) adı verilmiştir.

Belirtilen hususlar göz önüne alındığında merkezî coğrafi konumu ve geniş potansiyeli nedeniyle Türkiye'nin, ABD'nin stratejik ortağı olmaya önümüzdeki dönemde de devam edeceği ve Amerika'nın stratejik çıkarlarını doğrudan etkileyeceği değerlendirilmektedir.

Stratejik boyutlarıyla incelenen iki ülke ilişkilerinin, güvenlikle ilgili düşünceler esas olmak üzere gelişmeye aday olduğu açıktır. Karşılıklı çıkar üzerine kurulmakta olan bu ikili ilişkilerin uzun vadede gelişerek devam edeceği; ancak ABD'nin kendi çıkarları ile Türkiye'nin çıkarlarının çatışması söz konusu olduğunda, Türkiye'nin güvenlik kaygılarını çok fazla gözetmeden hareket edeceği değerlendirilmektedir. Ancak çıkarların çatışması durumunda olayların gelişim seyrini proaktif(öngörülü) yaklaşımların belirleyeceği ve hazırlıklı olanın büyük fayda sağlayacağı akıldan çıkarılmamalıdır.

**PENTAGON'UN YENİ YOL HARİTASI VE TÜRKİYE'NİN ULUSAL
GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

KAYNAKÇA

- 1) Barnet Thomas P.M., *Pentagon'un Yeni Haritası*, 1001 Kitap Yayınları, İstanbul, 2005.
- 2) National Intelligence Council, *Mapping The Global Future*, Government Printing Office, Washington, 2004.
- 3) Davutoğlu Ahmet, *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınevi, İstanbul, 2001.
- 4) Toluner Sevin, *Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.
- 5) Erkmen Serhat, "11 Eylül 2001: Terörizmin Yeni Miladı", *Stratejik Analiz*, Asam Yay., Ankara, Ekim 2001.
- 6) "Yeni Güvenlik Sorunlarına İlişkin ABD Bakış ve Politikaları" sempozyumu, 13 Mart 2003, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.
- 7) The National Security Strategy of the United States Of America, September 2002, s. 5.